

શિક્ષણમાં સી.સી.ટી.વી. કેમેરાનો વિનિયોગ

ડૉ. કામેન્દુ. આર. ઠાકર
અધ્યાપક સહાયક,
બી.એડ કોલેજ, પેટલાદ

The Destiny of India is now being shaped in her class-rooms – Dr. Kothari (Ed. Report-1966)
“ભારતનું ભાગ્ય હાલ એના વર્ગખંડોમાં ઘડાઈ રહ્યું છે.” વિદ્યાર્થીનું પોતાનું વાતાવરણ તેની ચારેબાજુના વાતાવરણને પ્રભાવિત કરે છે અને પોતે પણ પ્રભાવિત થાય છે. જો વાતાવરણ સી.સી.ટી.વી. ની ટેકનોલોજીથી સંપન્ન હોય તો વિદ્યાર્થીની ભાવનાઓને સતત ઊંચે ઉઠાવવામાં મદદ કરે છે. પુરુષાર્થ અને સાહસની પ્રબળ પ્રેરણાઓ પૂરી પાડે છે, જેનાથી તેમનો આત્મવિશ્વાસ વધે છે. તેમજ સકારાત્મક તત્વની પ્રબળતા બને છે. તેથી જો વિદ્યાર્થીનું વાતાવરણ સશક્ત ન હોય તો તે જલદીથી ચિંતા, તનાવને ગ્રહણ કરી લે છે અને આંતરિક શક્તિઓ અણવિકસિત બની નબળી પડે છે. આના માટે આપણે યુગોથી સ્તુતિ દોહરાવી રહ્યા છીએ. મૃત્યોર્માઅમૃત ગમય – હે પ્રભુ ! અમને મૃત્યુમાંથી અમૃત તરફ લઈ જાઓ. અસતોમા સદ્ગમય – હે પ્રભુ ! અમને અસત્થી સત તરફ લઈ જાઓ. તમસોમા જયોતિર્ગમય – હે પ્રભુ ! અમને અંધકારમાંથી પ્રકાશ તરફ લઈ જાઓ. આ બધાથી આપણને જીવનના સત્યની, ઈશ્વરના રૂપોની જાણકારી મળે છે. આ પ્રાર્થના દરેક સાધક માટે સદીઓથી પ્રેરણાનો સ્ત્રોત બની રહી છે. આ સંદર્ભમાં એક વાત યાદ આવે છે - ‘એકવાર એક મચ્છર મધમાખીઓના મધપૂડા પર ગયો અને કહ્યું કે હું મહાન સંગીતજ્ઞ છું, તમારાં બચ્ચાંને સંગીત શીખવવા ઈચ્છું છું, એના બદલામાં મને થોડું મધ આપજો. મધમાખીઓની રાણીએ સ્પષ્ટ ઈન્કાર કરતાં કહ્યું કે જેવી રીતે સંગીતજ્ઞ બનીને તું અમારે ત્યાં ભીખ માગવા આવ્યો છે એવી રીતે અમારાં બચ્ચાં પણ પરિશ્રમ કરવાને બદલે ભીખ માંગવા માંડશે. હું એવું નથી ઈચ્છતી કે સંસ્કારોના બદલે સસ્તામાં કંઈક મેળવી લાલચુ શિક્ષણ એમને મળે. એમને પોતાની જોતે જ બધું શીખવા દો. એમ કરવાથી જ તેઓ જીવન સાધનામાં પાર ઊતરશે.’

વર્ગખંડો અને સી.સી.ટી.વી. કેમેરા

વર્તમાન શિક્ષણની દશા-દિશા જાણવા-જોવા માટે આધુનિક ટેકનોલોજીયુક્ત સી.સી.ટી.વી. કેમેરાનો ઉપયોગ જરૂરી ખરો ?

‘વર્ગ એ જ સ્વર્ગ’ – એમ ઉમાશંકર જોષીએ જણાવતાં કહ્યું છે કે શિક્ષક જ્યારે વર્ગમાં જાય ત્યારે તેને સ્વર્ગનો અનુભવ થાય તો ખરું.

વિદ્યાર્થી સાચે જ રાષ્ટ્રનું કાચું ધન (Raw Material) છે. વર્ગખંડએ વિદ્યાર્થીમાત્રનું વ્યક્તિત્વ ઘડતર, ચારિત્ર્ય નિર્માણ અને સામાજિક જીવનનું સાચું સાચું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. વર્ગખંડ એ તો દર્પણ જેવું છે. દર્પણમાં જુઓ ત્યારે આપણું સાચું સ્વરૂપ જોવા મળે છે. તેમ વર્ગખંડમાં છાત્રજીવનનું રૂપ પરખાય છે. વંદનીય સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલના છાત્રજીવનનું આ ઉદાહરણ સમુચિત ગણાશે. એક વાર તેમના વર્ગશિક્ષકે તેમને કહ્યું હતું કે ‘પધારો મહાપુરુષ’ જે પાછળ જતાં કેટલું યથાર્થ થયું ! મને શું પૂછો છો ? “માંહે માંહે ભણો” જેવા વર્ગખેડોના ઉદ્દ્યોષો Self learning નો ભાવ વ્યક્ત કરી જાય છે. સોટી શિસ્ત, વર્ગસાથીઓના સંબંધો, ટીકા ટિપ્પણીઓ તેમજ ભાવા-ભાવના લેખાંજોખાં એ સમાજજીવનના પાયાના ઘડતરનું પ્રતિબિંબ પૂરું પાડે છે. ક્યારેક શિસ્તનો અભાવ, સ્વચ્છંદતા, ટેવો-કુટેવો, અનિયમિતતા વગેરેના કારણે વર્ગખંડો શાકમાર્કેટનાં સ્થાન બની જતાં હોય છે. અશાંતિમાંથી, ગેરશિસ્તમાંથી અનેક દૂષણો જોવા મળે છે. છિદ્રેષ્વનર્ધા: बहुभीभवन्ति। જ્યાં ઇંદ્રો હોય ત્યાં અનર્થો વધી જતા હોય છે. જો કે વર્ગખંડમાં શિક્ષક-અધ્યાપક તમામ બાળકોને એક સરખું જ્ઞાન આપે છે પણ કેટલાક હોંશિયાર તો કેટલાક ઠોઠ કેમ રહે છે ! કારણકે મણિ હોય તે તેજને ગ્રહે છે જ્યારે માટીનું ઢેકું નહિ. જેવી જેની ગ્રહણશક્તિ તેવું તેટલું જ્ઞાન સંપાદન કરે છે ! વર્ગખંડોમાં કાળું પાટિયું, બેસવાની ડેસ્ક, પાટલીઓ, શિક્ષક સ્ટેજ, ટેબલ, હવા ઉજાસ માટે બારી-બારણાં, સીલીંગ ફેન્સ, લાઈટ સુવિધા એવું ઘણું બધું ભૌતિક સુવિધામાં મળે છે. આ ઉપરાંત શૈક્ષણિક વાતાવરણ ઊભું કરવામાં ચાર્ટ્સ, નકશા તેમજ શૈક્ષણિક ઉપકરણો આવશ્યક છે. અવાજ નિયંત્રણ માટે સી.સી.ટી.વી. તેમજ શિક્ષકની ભૂમિકા મહત્ત્વની છે. જો કે આજના દહેશતના માહોલ વચ્ચે અદ્યતન ટેકનોલોજીવાળાં સી.સી.ટી.વી. અગત્યનો ભાગ ભજવશે. જૂની ઉકિત છે કે, Interest is the mother of attention is the mother of memory. વળી શિક્ષકનું આચરણ સદ્વર્તન અને શુદ્ધ હોવું જરૂરી છે. બાળક શિક્ષકના પ્રભાવથી ઘણું બધું શીખે છે. એટલે પંચવર્ષાણિ તાડયેત્, દશવર્ષાણિ તાડયેત્, પ્રાપ્તે તુ ષોકશે મિત્રાવદાયરેત્ ! જેવું વર્તન દાખવે. સંવાદિતાથી ભાવસભરતાથી શિક્ષણકાર્ય કરનારા શિક્ષકો જ સફળ થાય ! વિષય શિક્ષકને પોતાના વિષયનું તલસ્પર્શી જ્ઞાન હોવું અનિવાર્ય છે. આમ, ભૌતિક સુવિધાઓ ઉપરાંત અસરકારક શિક્ષણ બાળકને વર્ગખંડમાં ધમધમતું રાખે છે. કરસનદાસ માણેક કવિએ વર્ગખંડને ‘જેલના કેદી’ જેવી સ્થિતિમાં રખાતા શિક્ષણ ઉપર વેધક કટાક્ષ કર્યો છે. વર્ગખંડોમાંથી ઈમાનદારી, વફાદારી, સમજદારી અને બહાદુરીના પાઠો ભણવા મળે છે. ગુજરાતી કહેવત છે કે કૂમળું ઝાડ વાળીએ તેમ વળે એ મુજબ નાનપણમાં પડેલા સંસ્કાર બીજાંકુરમાંથી લાંબે ગાળે એ વટવૃક્ષ બને છે.

આવું કાર્યાલયમાં બેઠા બેઠા નિહાળવા માટે (monitoring) ફરતા C.C.T.V. ઉપકારક ઉપકરણ છે. જેથી શિક્ષણકાર્યમાં કોઈ અજુગતી પ્રવૃત્તિ અવરોધી શકાય અને યોગ્ય વાતાવરણમાં રાખી શકાય. દેખાદેખી, અનિશ્ચિતતા, નિષ્ક્રિયતા તેમજ શેખચિલ્લી જેવા વિચારો પતન નોતરે છે. જ્યારે નિશ્ચયાત્મકતા ઉજાતિ કરાવે છે. વારંવાર રુચિ બદલતા રહેવાથી તેમાં ઓટ આવે છે. કાર્યમ્ આધયામિ વા દેહં પાતયામિ નો મંત્ર આત્મસાત્ કરવો પડે. યુધિષ્ઠિરે

દ્રોણાચાર્યે આપેલ 'સત્ય વદ્' નો પાઠ કંઠસ્થ કર્યો પણ આગળ વધતા નહોતા ત્યારે ગુરુને પ્રત્યુત્તર આપતાં કહ્યું કે જ્યાં સુધી આ મંત્ર જીવનમાં ઉતારવા, હૃદયંગમ કરવામાં સફળ ના થાઉ ત્યાં સુધી આગળ કેવી રીતે વધુ ?

આમ, દૃષ્ટિકોણમાં, સંયમ, સહકાર, સંતુલન, સ્નેહ, સદ્ભાવ, શ્રમ, સાહસ જેવા સદ્ગુણોનું મહત્ત્વ સમજવાની અને પોતાના સ્વભાવ વ્યવહારને સજ્જનોચિત બનાવવાની ઉપયોગિતાનો સમાવેશ થઈ શકે તો સમજવું જોઈએ કે આજે હલકી સ્થિતિ હોવા છતાંય કાલે વિશેષતાઓના કારણે ઉજ્જવળ ભવિષ્યનો સરંજામ ભેગો કરવાનું સુનિશ્ચિત છે.